‘EEN KRUIWAGEN MET KIKKERS’

MICHAEL DRABBE EN HET M.J. DRABBE FONDS

Bij het doen van aankopen wordt het Rijksmuseum ondersteund door fondsen, die in de loop van de tijd substantieel hebben bijgedragen. Dat kunnen zowel externe fondsen zijn, zoals bijvoorbeeld de Vereniging Rembrandt of de Mondriaan Stichting, maar het museum heeft ook fondsen uit eigen middelen.¹ In het verleden zijn zo belangrijke verwervingen voor de afdeling Aziatische Kunst tot stand gekomen, zoals in 1968 de aankoop van het paar Namban-kamerschermen, in 1992 het 11^e-eeuwse Indiase beeld van Durga en in 1994 samen met de Vereniging de jubileum-aanwinst van het paar kamerschermen uit de Unkoku-school.² Die laatste aankoop werd gedaan met het toen pas opgerichte Rijksmuseum Fonds, de steunstichting van het Rijksmuseum die mag worden aangewend voor steun in de breedste zin van het woord. Schenkingen, erfstellingen en legaten leveren op velerlei manier een bijdrage, al dan niet ondergebracht in de vorm van een Fonds op Naam, waarvan de doelstelling naar eigen inzicht kan worden vastgesteld. Een voorbeeld is het fonds dat in 1999 werd ingesteld door ABN-AMRO, ter nagedachtenis aan de oud-voorzitter van onze vereniging en lid van de Raad van bestuur van de bank, Michael Drabbe (1942-1999), met als doel aankopen op het gebied van Aziatische kunst mogelijk te maken. Destijds werd vastgesteld dat het vermogen binnen tien jaar aan de doelstelling moest worden besteed en nu het fonds in zijn geheel is uitgegeven, leek het een goed idee om de aanwinsten op een rij te zetten, vergezeld van enkele woorden over de naamgever van het fonds.

Michael Drabbe³

Michael J. Drabbe (afb. 1) werd geboren in een familie in Laren, waar handelsgeest werd gecombineerd met een brede culturele belangstelling, waaronder voor antroposofie. De interesse voor Aziatische kunst zal hem bijgebracht zijn door zijn vader Jacobus Gerardus Drabbe (1897-1989), die in de jaren 1920 in China verbleef om daar Nederlandse investeringen in Chinese spoorwegen en de haven van Macau in goede banen te leiden. Vader Drabbe nam zijn kennis over China ook mee naar huis en er zijn herinneringen dat hij veelvuldig gebruik maakte van de confucianistische leer bij het opvoeden van zijn kinderen.

Het confucianistische principe van het respect voor het ouderlijk gezag was evenwel niet erg aan de jonge Michael besteed. Zijn ouders stuurden hem naar de kostschool St. Columba College bij Dublin om hem meer discipline bij te brengen, maar zijn verblijf werd door de instelling vroegtijdig beëindigd, waarna een tussenstop in Frankrijk de 17-jarige op een tocht door Afrika deed belanden. Zijn vader wist hem uiteindelijk in Cairo te traceren en liet Michael terugkeren naar Nederland. Wellicht dat de tijd daarna als officier bij het Korps Mariniers (een Drabbe-familietraditie) meer structuur in zijn leven

Afbeelding 1
Michael Drabbe
(1942-1999)

heeft gebracht. Hoe dan ook, dit kleine overzicht leert ons in ieder geval over zijn grote levenslust en zijn internationale inslag, waarvan ook zijn latere professionele leven volop bleef getuigen.

Drabbe was inmiddels getrouwd met de eveneens internationaal georiënteerde en ondernemende Niskeya Krayenhoff en hij kwam vanaf 1966 in dienst van de Internationale Afdeling van de ABN in Weesp. Hier wist hij vier jaar door te brengen voordat de wereld weer aan hem trok. Na een bankiersopleiding in Wiesbaden kreeg hij in 1970 de kans om bij de Chase Manhattan Bank in New York te gaan werken. Na een aantal jaar aldaar vertrok het gezin naar Hong Kong, waar hij voor dezelfde bank aan de slag ging. Het moet hem veel genoeg hebben gedaan om daar verder met de Aziatische kunst en cultuur in aanraking te komen.

In 1979 keerde hij naar Nederland terug om Executive Vice President van de International Finance Group bij de AMRO Bank te worden. In 1983 werd hij

benoemd tot lid van de Raad van Bestuur, met verantwoordelijkheid voor de internationale bedrijfszaken. Onder zijn directoraat groeide het internationale karakter van de bank sterk. Toen de bank in 1990 fuseerde tot ABN-AMRO was hij een van degenen die voor een vlotte integratie zorgden. Na in eerste instantie leiding te hebben gegeven aan de Afdeling Nederland, kreeg hij in 1994 de regie over de Internationale Afdeling, waar hij zorg droeg voor de sterke internationale groei van de fusiebank.

Het Rijksmuseum en de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst

Tussen de bedrijven door vond Michael ruimhartig tijd om zich voor de kunsten in te zetten. Hij volgde Joris (officieel George) Loudon, eveneens bestuurder bij AMRO, in 1988 op als voorzitter van de Vereniging en vervulde die functie met verve. In de woorden van de toenmalige hoofddirecteur van het Rijksmuseum Henk van Os: 'Hij was toen voorzitter van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst, een club met een grote dichtheid aan eigenzinnige leden met niet zelden hoogst curieuze karaktertrekken. Michael wist deze kruiwagen met kikkers zonder merkbare inspanning voort te duwen.' Even verderop: 'Wanneer Michael binnenkwam, veranderde alles. Hij bracht meer opwindig, meer visie en meer pret mee. En meer borrels en sigaretten. Met Michael was er meer van alles.' Al bij de eerste ontmoeting bleek onmiddellijk een grote verwantschap in de manier waarop beiden de wereld om zich heen beschouwden, die de basis werd van een hechte vriendschap.⁴

Niet alleen voor de Vereniging, maar ook voor het Rijksmuseum in het algemeen was hij beschikbaar. Zijn warme band met Van Os bracht het voorzitterschap van het bestuur van de Stichting De Staalmeesters voort, opgericht om meer structuur te brengen in de fondsenwervingsactiviteiten van het Rijksmuseum. Michaels brede contacten maakten bijvoorbeeld de financiering van de restauratie van de late schilderijen van Rembrandt mogelijk, evenals de gedenkwaardige tentoonstelling *De dageraad van de Gouden Eeuw*. In de periode van verzelfstandiging van het Rijksmuseum speelde hij zo een belangrijke rol in het bestendigen van de maatschappelijke basis van het museum en met het fonds dat de bank instelde na zijn voortijdig overlijden, kon het goede werk voor de Aziatische kunst in het Rijksmuseum worden voortgezet.

Het M.J. Drabbe Fonds

Het ter nagedachtenis aan Michael Drabbe opgerichte fonds stelde zich tot doel aankopen op het gebied van Aziatische kunst van het Rijksmuseum mogelijk te maken, met als uitgangspunt om de som in een periode van 10 jaar te besteden. Hieronder vindt u een overzicht van de werken die met behulp van de gelden tussen 2000 en 2007 konden worden verworven. Het zijn voorwerpen die in de lijn liggen met de wijze van verzamelen van de VVAK: representatieve stukken van hoge kwaliteit. Dit brengt met zich mee dat er niet noodzakelijkerwijs een nauw verband is tussen de aanwinsten; er doen zich op verschillende momenten mogelijkheden tot verwerving voor op verschillende gebieden. Het gaat wat ver om de aanwinsten te kenschetsen als een kruiwagen met kikkers, maar toch, het is een verscheidenheid aan voorwerpen, die met elkaar gemeen hebben dat ze een indruk geven van de reikwijdte van het verwerven in de periode 2000-2007.

Afbeelding 2 (links)
Kraanvogels in de ochtendzon (detail), Maruyama Okyo (1733-1795), inkt en kleur op zijde, 188 x 45 cm., Japan, 1765, Rijksmuseum, AK-RAK-2000-1

Afbeelding 3
Rustende os (detail), Soga Shohaku (1730-1781), inkt op papier, 223 x 70 cm., Japan, tweede helft 18^e eeuw, Rijksmuseum, AK-RAK-2001-1

Zo was de afgelopen jaren de Japanse schilderkunst een van de aandachtsgebieden en met het M.J. Drabbe Fonds kon een drietal schilderijen aan de collectie worden toegevoegd. In 2000 en 2001 waren dat twee werken die een belangrijk moment in de 18^e-eeuwse schilderkunst illustreren (afb. 2 en 3).⁵ De kunstenaars, Okyo en Shohaku, tegenpolen in de concurrerende kunstwereld van Kyoto, laten met hun dierschelderingen een tegengestelde visie op het schilderen zien. Waar Okyo een precieze moment-observatie maakte van sfeer, postuur en het textuur van het verenkleed van de zich in de ochtendzon poetsende de kraanvogels, koos Shohaku juist voor de kracht van het penseel om het karakter van de os goed naar voren te laten komen. Dit zijn aanwinsten waarmee je als museum een mooi element aan de opstelling kunt toevoegen; helder en beknopt kan het verschil in opvatting tussen de beide kunstenaars aan de toeschouwer worden overgebracht.

Afbeelding 4
(vorige pagina's)
Yama uba en Kintaro,
Kawanabe Kyosai (1831-
1889), inkt en kleur op
papier, 25 x 45 cm.,
Japan, eind 19^e eeuw,
Rijksmuseum, AK-RAK-
2004-2

Afbeelding 5 (onder)
Paneel met een voor-
stelling van een liefdes-
paar (detail), ivoor,
h. 9,4 cm., Orissa, India,
15^e eeuw, Rijksmuseum,
AK-RAK-2004-1

Dat een Japanse schildering ook een gebruiksvoorwerp kan zijn, toont een in 2004 gekochte waaier (afb. 4), waarop Kawanabe Kyosai een tweezijdige afbeelding heeft gemaakt. Aan de ene kant is een rotslandschap met water geschilderd, op de andere zijde een magere oude vrouw met een blozend roze jongen aan de borst. Het is het merkwaardige duo van de Oude Vrouw uit de Bergen (Yama uba) en de Gouden Jongen (Kintaro). De oude vrouw is een geestverschijning, die volgens legenden reizigers in de bergen vangt en verslindt. In een No-toneelstuk uit de 17^e eeuw werd ze echter met een goede inborst voorgesteld, als de liefdevolle opvoedster van een vondeling met bijzondere krachten, die zou opgroeien tot een uitzonderlijke krijger. Kyosai heeft dit verhaal gekozen voor zijn afbeelding; hij stond bekend om zijn voorkeur voor humoristische en bizarre voorstellingen, gemaakt in een spontane, vrije stijl. Dat neemt niet weg dat de waaier met veel zorg tot stand is gekomen. Op een zonnige dag tegen het licht gehouden geeft de complete voorstelling zich prijs en blijken voor- en achterkant fraai op elkaar aan te sluiten.

Even liefdevol maar minder buitenissig is de voorstelling op een ivoren fragment (afb. 5) uit Orissa, aan de noordoostkust van het Indisch subcontinent. Dit voorwerp werd ook in 2004 verworven en is drie jaar geleden

Afbeelding 6
Detail van een tempel-
wachter, hout met
resten van polychromie,
h. 220 cm., Japan,
14^e eeuw, Rijksmuseum,
AK-RAK-2007-1-A

door Pauline Scheurleer al uitgebreid aan u voorgesteld in dit tijdschrift.⁶ Het werd door haar omschreven als een onderdeel van een sierrand van een luxueus ledikant. Zij schreef in haar artikel: 'de versiering van een liefdespaar wijst erop dat het niet in de eerste plaats diende om op te slapen'. Het fragment komt namelijk waarschijnlijk uit een serie van 64, die als een snoer van motieven rond de rand van het bed was geplaatst, als ware het een ingebouwde handleiding voor het bedrijven van de liefde. Dat past mooi in de traditie in India van encyclopedische werken over de omgang van man en vrouw, waarin ook het liefdesspel aan bod komt.

Onder de recente aanwinsten in het vorige nummer vond u al laatste aanwinst die met behulp van het fonds gedaan kon worden, de twee 14^e-eeuwse Japanse tempelwachterbeelden (afb. 6).⁷ Het was voor de afdeling erg verheugend dat zulke belangrijke stukken aangekocht konden worden en het

spreekt haast voor zich dat het een hele onderneming was om het aankoopbedrag van 1,3 miljoen euro bij elkaar te krijgen. De Mondriaan Stichting, de BankGiro Loterij en de Vereniging Rembrandt zegden steun toe en er werd besloten om het resterende bedrag van het Drabbe Fonds eveneens bij te laten dragen, om zo een indrukwekkende finale voor het fonds te creëren. Uit de verschillende verhalen over onze oud-voorzitter blijft de indruk achter dat de dynamiek van de tempelwachters goed past bij de nagedachtenis aan de levendige persoonlijkheid van Michael Drabbe.

Noten

1. In 1920 werd de Fotocommissie in het leven geroepen met als doel om de opbrengsten uit de verkoop van reproducties en catalogi te gebruiken voor de aankoop van kunstwerken. Met die vaak aanzienlijke opbrengsten werd het budget uit Den Haag aangevuld en konden veel werken aan de collectie worden toegevoegd. De Fotocommissie ging over in de Rijksmuseum-Stichting, die in 1998 op haar beurt werd omgevormd tot de afdeling Commerciële Zaken van het Rijksmuseum. Zie E. Kort-hals Altes en J.P. Filedt Kok, 'Van Fotocommissie tot Rijksmuseum-Stichting (1920-1998)', *Bulletin van het Rijksmuseum* 48/1-2 (2000), pp. 35-91.
2. Namban-schermen inv.nr. AK-RAK-1968-1a,b, aangekocht met behulp van de middelen van de Fotocommissie en steun van de Vereniging Rembrandt; Durga inv.nr. AK-RAK-1992-1, aankoop door de Rijksmuseum-Stichting; Unkoku-schermen inv.nr. AK-MAK-1464, aankoop uit het jubileumfonds van de VVAK, met bijdragen van de Rijksmuseum-Stichting en de Vereniging Rembrandt.
3. Ik dank mevrouw Eugenie H.S. Drabbe hartelijk voor de informatie over haar broer, die zij zo vol enthousiasme deelde.
4. H. van Os, *Zien is genoeg*, Amsterdam, 2003, p. 103-104 en persoonlijke mededeling.
5. Zie ook M. Fitski, 'Japan: bloesem, verlangen en krijgsgeweld', *Aziatische Kunst* 37/2 (2007), pp. 4-5.
6. P. Lunsingh Scheurleer, 'Een ivoren paneeltje met een voorstelling van een liefdespaar', *Aziatische Kunst* 36/2 (2006), pp. 14-20.
7. J. van Campen, M. Fitski en P. Lunsingh Scheurleer, 'Recente aanwinsten', *Aziatische Kunst* 39/1 (2009), pp. 26-28.